

Тема семінарського заняття
«Конституція України – основний закон установчої суверенної влади
Українського народу»

Навчальні питання

1. Поняття конституції. Види класифікацій
2. Функції, принципи, юридичні властивості та структура Конституції України
3. Реалізація Конституції України
4. Внесення змін до Конституції України
5. Практичні завдання
6. Література

Під час вивчення першого питання студентам слід знати, що поняття «конституція» має давню історію, якій вже більше двох тисяч років. За цей час існували різні підходи до розуміння даного поняття. В епоху Стародавнього Риму конституціями називали розпорядження імператорів. Щодо наукових досліджень, то там взагалі поняття «конституція» тривалий час (до XVIII ст.) вживалося в значенні устрою держави. Сучасна європейська конституційно-правова наука вкладає в дане поняття розуміння конституції в якості нормативно-правового документа, який має правову природу Засадничого акту. Така традиція бере початок з епохи буржуазно-демократичних революцій (XVIII-XIX ст.).

Одним з найбільш ефективних критеріїв для класифікації конституцій, який дозволяє зрозуміти історію їх становлення, є їх групування за історичними умовами прийняття – конституції першого (приймались в умовах буржуазно-демократичних революцій (кін. XVIII – кін. XIX ст.), другого (приймались в період соціалістичних революцій (поч. XX ст.), третього (приймались після другої світової війни (40–80-ті роки XX ст.) та четвертого (приймались після розпаду «соціалістичного табору» і припинення «холодної війни» (з кін. 80-х і до сьогодні) поколінь.

При вивченні другого питання студентам необхідно засвоїти, що Конституція України – це акт установчого характеру найвищої і суверенної влади Українського народу, в якому закріплені основні засади правового статусу людини, її взаємовідносин з державою, як і

порядок організації державного урядування, місцевого самоврядування, громадянського суспільства.

Юридична сутність конституції отримує свій прояв в її основних функціях (юридична, установча, регулятивна, охоронна тощо), юридичних властивостях (найвища юридична сила; особливий порядок прийняття та внесення змін; політико-правовий характер; установчий характер; підвищена стабільність; програмний характер) і принципах (народовладдя, поділ державної влади; соціальної, демократичної, правової держави; державного суверенітету; рівності громадян перед законом і судом).

Конституція України була прийнята 28.06.1996р. Структурно даний документ включає Преамбулу, 15 *розділів* (161 стаття зібрана у 14 *розділах*, а XV *розділ* містить 17 перехідних положень).

Чинну Конституцію України можна ідентифікувати у наступних положеннях:

- за юридичною формою – писана;
- за історичними умовами розроблення українська конституція належить до четвертого покоління конституцій;
- за способом прийняття є народною (прийнята Верховною Радою України, яку одноразово на це уповноважив Український народ);
- за порядком внесення змін і доповнень є жорсткою;
- за формою політичного режиму є демократичною; за строком дії є постійною.

При розгляді третього питання студенти повинні засвоїти, що поняття «реалізація Конституції України» відображає модель втілення конституційних норм в життя. Розгляд даного питання здійснюється на основі загальнотеоретичних уявлень про реалізацію правових норм, яка передбачає існування таких її способів:

- 1) дотримання;
- 2) використання;
- 3) виконання;
- 4) застосування (особлива форма реалізації норм права).

До всього цього потрібно додати важливу деталь реалізації саме норм Конституції України, адже згідно з ч. 3 ст. 8 Зasadничого акту України: «Норми Конституції України є нормами прямої дії».

При розгляді четвертого питання студенти повинні засвоїти, що законопроект про внесення змін до Конституції України може бути поданий до Верховної Ради України Президентом України або не менш як третиною народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

Законопроект про внесення змін до Конституції України, крім розділу I "Загальні засади", розділу III "Вибори. Референдум" і розділу XIII "Внесення змін до Конституції України", попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради України, вважається прийнятим, якщо на наступній черговій сесії Верховної Ради України за нього проголосувало не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради України.

Законопроект про внесення змін до розділу I "Загальні засади", розділу III "Вибори. Референдум" і розділу XIII "Внесення змін до Конституції України" подається до Верховної Ради України Президентом України або не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України і, за умови його прийняття не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України, затверджується всеукраїнським референдумом, який призначається Президентом України.

Повторне подання законопроекту про внесення змін до розділів I, III і XIII цієї Конституції з одного й того самого питання можливе лише до Верховної Ради України наступного скликання.

Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Конституція України не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Дайте визначення наступних понять:

конституціоналізм, конституція у матеріальному значенні, конституція у формальному значенні, юридична конституція, фактична конституція, фіктивна конституція, Конституція як Основний закон держави або система правових актів, зміст конституції, правовий зміст конституції, суспільний зміст конституції, ознаки конституції, юридичні властивості конституції, юридичне верховенство конституції, предмет конституції, метод конституції, система Конституції України, принципи конституції, форма конституції, функції конституції, види конституції, писані конституції, неписані конституції,

кодифіковані (консолідовані) конституції, не кодифіковані (неконсолідовані) конституції, народні конституції, октройовані конституції, гнучкі конституції, жорсткі конституції, змішані конституції, постійні конституції, тимчасові конституції, демократичні конституції, авторитарні конституції, тоталітарні конституції, констатуючі конституції, програмні конституції, унітарні конституції, федеративні конституції, республіканські конституції, монархічні конституції, дія конституції в часі, дія конституції за колом осіб, дія конституції в просторі, мова конституції, стиль основного закону, структура Конституції України, преамбула, прикінцеві положення, перехідні положення, Конституція Автономної Республіки Крим, правова охорона Конституції України, охорона Конституції України в широкому розумінні, охорона Конституції України у вузькому розумінні, суб'єкти захисту Конституції, гарантії дотримання Конституції України, загальні гарантії, спеціальні гарантії, організаційно-правові гарантії, нормативно-правові гарантії, механізм реалізації Конституції України, конституційний контроль, конституційний нагляд.

Скласти схеми:

- Форма і структура Конституції України.
- Порядок внесення змін і доповнень в Конституцію України.
- Об'єкти конституційного регулювання.
- Функції конституції та їх характеристика.
- Класифікація конституцій.

Практичне завдання

У 1669 р. англійський філософ Джон Локк на прохання графа Шефтсбері склав проєкт адміністративного устрою для колонії Нова Каледонія в Північній Америці. Цей устрій виявився настільки тяжким для переселенців, що через 20 років вони добилися його відміни.

Як Ви вважаєте, в чому полягає реальна причина невдалого проєкту «Конституції» для Нової Каледонії? Дайте відповідь на це запитання з точки зору процедури прийняття Конституції. Які найбільш типові процедури прийняття Конституції існують на сьогодні?

Практичне завдання

При розробці Конституції України від 28 червня 1996 р. у ній було записано чимало програмних положень.

На Вашу думку, кого і до чого зобов'язують програмні положення в конституціях? Чи є необхідними програмні положення в Конституції України?

Практичне завдання

У своєму зверненні до Міністерства освіти і науки України громадянин А., посилаючись на підручник з конституційного права, запропонував «з огляду на те, що Конституції притаманна виховна функція, запровадити з наступного року вивчення головних положень Основного Закону України у старших групах

дошкільних виховних закладів та видати привабливо оформлений навчальний посібник «Конституція в малюнках».

Дайте розгорнуту характеристику виховної функції Конституції. Знайдіть найбільш вдалий синонім до цієї функції та обґрунтуйте свій вибір.

Література

1. Гаврильців М. Т. Реалізація Конституції України: ефективність дії та напрями її забезпечення в умовах конституційно-правової реформи // Право і суспільство. 2020. № 2. С. 25-31.
2. Бориславський Л. Конституція України: її реалізація та способи удосконалення // Вісник Конституційного Суду України. 2014. № 4. С. 103-110. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vksu_2014_4_33. (дата звернення: 10.07.2023р.)
3. Кузнецова З. В. Дотримання конституційних норм в механізмі реалізації Конституції України // Правова держава. 2012. № 15. С. 52-57. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2012_15_11. (дата звернення: 10.07.2023р.)